

Správy Rímskemu klubu a riešenie globálnych problémov

Ivan Klinec

Pred 50 rokmi v roku 1968 bol založený Rímsky klub, najprv ako neformálne združenie, ktoré sa časom stalo vplyvnou globálnou inštitúciou. V roku 1972 vyšla prvá správa Rímskemu klubu s názvom Limity rastu. V rokoch 1972 - 2018 bolo vydaných vyše 50 správ a niekoľko desiatok ďalších knižných publikácií. Počas existencie tejto inštitúcie to bolo viac než 150 najmä kníh z pera členov Rímskeho klubu.

Rímsky klub - Club of Rome sa vyvinul ako významný a vplyvný globálny *think tank* zameraný na hľadanie ciest k udržateľnej budúcnosti, ktorého členovia predkladajú riešenia globálnych problémov. Významne prispel aj k rozvoju futurologického myslenia a stal sa priekopníkom využitia globálneho modelovania, systémovej dynamiky, scenárového myslenia a ďalších metód a nástrojov výskumu budúcnosti.

Autormi prvej správy bol riešiteľský tím pod vedením Dennisa a Donnelly Meadowsovcov, Jorgena Randersa a Williama Behrensa III. Správa Limity rastu vyvolala okamžité búrlivé reakcie a jej autori boli obviňovaní zo všetkého možného i nemožného. Nepochybne upozornenie na potrebu zmeny fungovania základného modelu ekonomiky vyvolalo nevôľu najmä u tých, ktorí z tohto, v súčasnosti stále menej funkčného modelu, profitovali a profitujú.

Dnes môžeme povedať, že správa Limity rastu predbehla dobu, predložila komplexnejší pohľad na fungovanie ekonomických systémov a jej závery sa začali naplňovať v roku 2008, keď svetová ekonomika narazila na limity, jej rast sa spomalil a ekonomiky po celom svete začali upadať do recesie.

Medzi oneskorené ocenenia jej záverov a autorov patrí nepochybne aj udelenie Japonskej ceny Dennisovi Meadowsovi v roku 2009. Túto cenu udeľujú ľuďom, ktorých originálne riešenia v oblasti vedy a technológie sú uznávané, lebo posúvajú hranice ľudských znalostí a slúžia mieru a prosperite ľudstva.

Vznik a organizácia Rímskeho klubu

Rímsky klub vznikol spočiatku ako neformálne združenie z iniciatívy talianskeho priemyselníka a vizionára Aurelia Pecceiho v roku 1968 po dohode s Alexandrom Kingom. Ustanovujúce stretnutie Rímskeho klubu,

na ktorom sa zúčastnilo približne 30 európskych vedcov, priemyselníkov, ekonómov a ďalších osobností, sa konalo 7. – 8. apríla 1968 v historickej budove Villa Farnesina, ktorá je hlavným sídlom najstaršej svetovej vedeckej inštitúcie, rímskej Accademie dei Lincei.

Rímsky klub bol neskoršie inštitucionalizovaný ako nezisková organizácia a odštartoval projekt *Predicament of Mankind* – Dilema ľudstva. Základným zameraním klubu je globálna problematika – globálne problémy (global problematique) a globálne riešenia (global resolutique). Rímsky klub vznikol ako organizácia s limitovaným počtom maximálne 100 členov. Prvým prezidentom bol jeho zakladateľ Aurelio Peccei, od roku 2012 sú ním Ernst Ulrich von Weizsäcker a Anders Wijkman. Sekretariát klubu sídli od roku 2008 vo Winterthure vo Švajčiarsku. Slovenská asociácia pre Rímsky klub a Česká asociácia pre Rímsky klub vznikli v roku 1993 po rozdelení Československa ako nástupnícke organizácie Československej asociácie pre Rímsky klub. Klub organizuje každý rok výročné zhromaždenie spolu so sprievodnými konferenciami, ktoré prebiehajú aj v národných asociáciách.

Zakladateľ Rímskeho klubu Aurelio Peccei

Zakladateľ Rímskeho klubu Aurelio Peccei (1908 – 1984) si uvedomoval, že industriálny model ekonomiky, ktorý prevládal dlhší čas, sa jedného dňa bude musieť zmeniť. Videl aj jeho negatíva a globálne negatívne dopady, ktoré budú postupne akcelerovať. Aurelio Peccei vo svojich knihách predložil analýzu tohto modelu a načrtol možné riešenia do budúcnosti. Už v roku 1969 v knihe Priepasť pred nami (*Chasm Ahead*) hľadal riešenia globálnych problémov, ktoré dnes visia nad ľudstvom ako Damoklov meč. Túto málo známu knihu môžeme považovať za nultú správu Rímskemu klubu.

Aurelio Peccei vo svojich knihách a publikáciách vytvoril ucelenú filozofiu prístupu ku globálnym problémom. Patria medzi ne Ľudské kvality (1977), Ľudstvo na rázcestí (1978), 100 strán pre budúcnosť (1981) a Agenda pre koniec storočia (1984).

Jay Forrester a systémová dynamika

Metodologickým východiskom prvej Správy Rímskemu klubu Limity rastu sa stalo globálne modelovanie a systémová dynamika. Autorom globálneho modelu, ktorý bol použitý na vytvorenie upraveného modelu pre Limity rastu, bol americký kybernetik a systémový teoretik Jay W. Forrester.

Jay Forrester vytvoril počítačový model Svet 1, ktorý jeho žiak Dennis Meadows upravil na počítačový model Svet 2 a neskoršie model Svet 3. Ten sa potom stal základom správy Limity rastu. Jay Forrester je považovaný za zakladateľa systémovej dynamiky, ktorej základy prezentoval

v knihách Priemysel'na' dynamika (1961), Principy systemov (1968), Urbánna dynamika (1969) a Svetová dynamika (1971).

Správy Rímskemu klubu a hľadanie globálnych riešení

V rokoch 1972 - 2017 vyšlo 53 správ Rímskemu klubu, ktoré majú nasledovné charakteristiky:

- globálne perspektívy
- dlhodobý výskum indikujúci budúce trendy
- interdisciplinárny prístup zahrňujúci interakcie politických, sociálnych, kultúrnych, ekologických, vedeckých a technologických problémov
- zreteľný globálny prístup, ktorý by nemal limitovať možnosť zamerania na špecifický sektor
- zdôraznenie významu a mimoriadneho potenciálu cieľových skupín
- koncentrácia na praktické riešenia problémov

↑ MIRO ŠVOLÍK, *Zo série Odchádzam rýchlo tam, odkiaľ prichádzam*, 1993

Limity rastu

Spomínaná prvá správa Rímskemu klubu Limity rastu poukazovala na skutočnosť, že industriálny model, ktorý vtedy predstavoval základ ekonomického systému, má svoje limity, na ktoré v budúcnosti musí naraziť, a preto je potrebné tento systém transformovať. Ide o limity zdrojov a limity produkcie odpadov. Správa Limity rastu sa stala terčom kritiky a hoci sa zaoberá ekonomickým systémom a jeho budúcnosťou, ekonomická veda ju dodnes neakceptovala.

Ako základ pre namodelovanie alternatív budúceho vývoja bol použitý počítačový model Svet 3, ktorý umožňoval komplexnejší pohľad na existujúci ekonomický a sociálny systém než vtedajší dominantný ekonomický systém postavený na sledovaní troch premenných: miery rastu, miery nezamestnanosti a miery inflácie.

Model Svet 3 sledoval interakcie medzi viacerými systémami – systémom potravy, kde je zahrnuté poľnohospodárstvo a produkcia potravy, priemyselným systémom, populačným systémom, systémom neobnoviteľných zdrojov a systémom znečisťovania. Správa obsahuje spolu 13 alternatívnych scenárov možnej budúcnosti.

Správa Limity rastu bola doplnená dvomi sprievodnými technickými zväzkami, v ktorých bol popísaný použitý počítačový model spolu s potrebnými informáciami o postupe vypracovania správy.

Limity rastu dospeli k nasledovným varovným záverom:

- Ak budú pokračovať súčasné rastové trendy vo svetovej populácii, industrializácii, znečisťovaní, potravinovej produkcii a vyčerpávaní zdrojov, hranice rastu tejto planéty sa dosiahnu v priebehu budúcich sto rokov. Najpravdepodobnejším výsledkom bude závažný a nekontrolovateľný úpadok populácie a tiež industriálnej kapacity.
- Tieto rastové trendy možno zmeniť a vytvoriť podmienky ekologickej a ekonomickej stability, ktorá je udržateľná v budúcnosti. Mohol by sa vytvoriť stav globálnej rovnováhy, pritom by sa uspokojili základné materiálne potreby každej osoby na Zemi a všetci by mali rovnakú šancu realizovať svoj individuálny ľudský potenciál.
- Ak sa obyvateľstvo sveta rozhodne usilovať o dosiahnutie druhej možnosti, čím skôr začne na nej pracovať, tým väčšie budú jeho šance na úspech.

Správa Limity rastu bola dva razy aktualizovaná, a to v roku 1992 pod názvom Prekročenie limitov a v roku 2004 pod názvom 30-ročná aktualizácia Limitov rastu. Obidve publikácie načrtli možné riešenia v podobe prechodu k modelu udržateľného rozvoja. Po publikovaní správy Limity

rastu vyšli viaceré ďalšie, ktoré sa stali celosvetovo známe ako napr. Ciele pre ľudstvo vypracované kolektívom pod vedením maďarského futurologa a vizionára Ervina Lászlóa, Ľudstvo na bode obratu autorov Mihajlo Mesarovic a Eduarda Pestela alebo správa O potrebe pretvorenia medzinárodného poriadku autorského kolektívu pod vedením Jana Tirbergena.

V rokoch 1985 - 1993 vychádzala zvláštna séria správ pre Rímsky klub pod názvom Informačná séria Rímskeho klubu. Autori sa v nich zaoberali budúcnosťou ekonomických, spoločenských a politických systémov, problémami chudoby, problémami málo rozvinutých krajín, vplyvom moderných technológií, budúcnosťou oceánov, problémami zamestnanosti, organizácie, kultúry a pod.

V deväťdesiatych rokoch 20. storočia sa Rímsky klub zamerlal na hľadanie praktických riešení a politík zameraných na podporu prechodu k modelu udržateľného rozvoja. Veľmi významné boli autorské publikácie nemeckého ekológa Ernesta Ulricha von Weiszäckera, ktorý so spoluautorami publikoval dve správy zamerané na zvýšenie efektívnosti a produktivity využívania zdrojov pod názvami Faktor 4 a Faktor 5 a jednu správu pod názvom Limity privatizácie, v ktorej autori upozorňovali na limity celosvetovo prebiehajúcich procesov privatizácie a analyzovali úspešnosť týchto procesov v jednotlivých krajinách a v jednotlivých odvetviach ekonomiky.

Modrá ekonomika - Správa pre Rímsky klub a podnikateľský model pre 21. storočie

V roku 2000 vyšla ako Správa Rímskemu klubu kniha belgického podnikateľa a ekonóma Guntera Pauliho, ktorej jadrom je podnikateľský model nazvaný „Modrá ekonomika“, opísaný v rovnomennej knihe s podtitulom 10 rokov, 100 inovácií, 100 miliónov pracovných miest.

Modrá ekonomika predstavuje nový podnikateľský model, ktorý umožňuje v priebehu 10 rokov s využitím 100 inovácií vytvoriť 100 miliónov pracovných miest. Je zameraná na podporu lokálnych ekonomík a úspešne ju realizovali vo viacerých menej vyspelých krajinách sveta. Realizuje sa však aj vo viacerých vyspelých krajinách.

Gunter Pauli nazval tento podnikateľský model „Modrá ekonomika“ preto, aby ho odlíšil od v súčasnej dobe prevažujúcich podnikateľských modelov, ktoré nazval „Červená ekonomika“ a „Zelená ekonomika“. „Červená ekonomika“ je model založený na požíčianí, raste dlhov, neobmedzenom čerpaní zdrojov a odsúvaní problémov do budúcnosti. „Zelená ekonomika“ je založená na vybavení ekonomiky ekologickými technológiami, ktoré sú finančne náročné, a v súčasnej dobe je tento model finančne nerealizovateľný. „Modrá ekonomika“ sa zakladá na napodobovaní prírody, vytváraní lokálnej ekonomiky, podpore sociálneho kapitálu, recyklovaní materiálov, živín a energie, nulovej produkcii odpadov a vytváraní pracovných miest na lokálnej úrovni.

Inovácie modrej ekonomiky inšpirované prírodou vyvinuli vedecké, výskumné a vývojové inštitúcie v rôznych krajinách sveta. Koncept prepája výskumné kapacity s podnikateľskými aktivitami a umožňuje ich realizovať v štruktúre lokálnej ekonomiky.

Podnikateľský model „Modrá ekonomika“ využíva ZERI metodológiu s cieľom znížiť produkciu odpadov na nulu. ZERI je skratka organizácie „Zero Emission and Research Initiatives“, ktorú založil Gunter Pauli a zameriava sa na výskum a realizáciu možností zníženia odpadov. Jednotlivé projekty „Modrej ekonomiky“ sú zamerané na potravinovú bezpečnosť, zdravotnú bezpečnosť, regeneráciu lesov, produkciu potravín, produkciu energie, bývanie, recykláciu, čistenie vody, čistenie vzduchu, poľnohospodárstvo, plasty, ťažbu, materiálovú efektívnosť a ďalšie aktivity. Kniha Modrá ekonomika vyšla v angličtine roku 2010 a v tom istom roku bola preložená do maďarčiny, rumunčiny, taliančiny, japončiny a ďalších jazykov, čo svedčí o záujme o tento nový podnikateľský model.

Agenda Rímskeho klubu pre 21. storočie

V rokoch 2010 a 2011 bola rozpracovaná a prijatá nová agenda Rímskeho klubu zameraná na politiky riešenia globálnych problémov a podpory prechodu k udržateľnému modelu rozvoja.

Aktivity Rímskeho klubu od jeho vzniku a Správy pre Rímsky klub, ktoré vychádzajú už 50 rokov, výrazne prispeli k hľadaniu ciest ľudstva k budúcemu modelu rozvoja, ktorého hlavnou filozofiou je udržateľný rozvoj spoločnosti a civilizácie.

↑ MIRO ŠVOLÍK, Zo série *Iný pohľad na vec*, 1999